

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті досліджено поняття та класифікацію адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки. Обґрунтовано, що екологічна безпека не може бути забезпечена лише шляхом проголошення стратегічних цілей або закріплення загальних обов'язків держави у природоохоронній сфері. Реальне досягнення безпечного стану довілля потребує системи конкретних адміністративно-правових засобів, за допомогою яких суб'єкти публічної адміністрації попереджають екологічні ризики, впорядковують діяльність суб'єктів господарювання, здійснюють контроль, застосовують примусові заходи та забезпечують відновлення порушеного екологічного стану.

Запропоновано розглядати адміністративно-правові засоби забезпечення екологічної безпеки як установлені нормами адміністративного права способи, прийоми, процедури та інструменти владно-організуючого впливу суб'єктів публічної адміністрації, спрямовані на попередження екологічних загроз, припинення небезпечної діяльності, мінімізацію шкоди довіллю, охорону життя і здоров'я людини та забезпечення належного функціонування екологічно значущих суспільних відносин.

Визначено, що такі засоби мають публічно-правовий, превентивний, владно-організаційний і відновлювальний характер. Обґрунтовано доцільність їх класифікації за функціональним призначенням, характером впливу, суб'єктом застосування, стадією реагування на екологічну загрозу, юридичними наслідками та ступенем обов'язковості. Наголошено, що класифікація адміністративно-правових засобів має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки дозволяє впорядковувати діяльність публічної адміністрації, уникнути дублювання повноважень, визначити оптимальний засіб реагування та підвищити результативність забезпечення екологічної безпеки.

Ключові слова: адміністративно-правові засоби, екологічна безпека, публічне адміністрування, класифікація, державний контроль, адміністративний примус, превенція, екологічні ризики.

Постановка проблеми. Забезпечення екологічної безпеки потребує не лише визначення загальних цілей державної екологічної політики, а й чіткого розуміння тих адміністративно-правових засобів, за допомогою яких ці цілі можуть бути реально досягнуті. У сучасних умовах екологічні загрози мають різну природу, інтенсивність і наслідки, тому однакові управлінські рішення не можуть бути ефективними для всіх ситуацій. Проблема полягає в тому, що адміністративно-правові засоби у сфері екологічної безпеки часто розглядаються фрагментарно, без належного розмежування їх змісту, функціонального призначення та юридичних наслідків. Це ускладнює вибір належного інструменту реагування, створює ризик дублювання повноважень і знижує практичну результативність публічного адміністрування. Особливого значення набуває формування науково обґрунтованої класифікації таких засобів, яка дозволить впорядковувати їх застосування залежно від характеру екологічної загрози, стадії реагування та компетенції відповідного суб'єкта. Саме тому дослідження поняття та класифікації адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки має важливе теоретичне і прикладне значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання адміністративно-правових засобів традиційно досліджуються у межах загальної теорії адміністративного права, науки публічного адміністрування та адміністративно-правового механізму регулювання суспільних відносин. Значний внесок у формування наукових підходів до розуміння засобів адміністративно-правового впливу, методів публічного адміністрування, адміністративного примусу, контролю та відповідальності зробили В. Авер'янов, Ю. Битяк, В. Галунько, І. Голосніченко, Т. Коломоець, В. Колпаков, О. Кузьменко, Р. Мельник, Д. Лук'янець та інші науковці. У їхніх працях адміністративно-правові засоби розглядаються як інструменти практичної реалізації

владних повноважень, організації управлінської діяльності та забезпечення виконання вимог законодавства. Загальнотеоретичні та адміністративно-правові питання екологічної безпеки розкривалися у працях О. Безпалової, І. Городецької, Л. Ємець, Т. Кагановської, І. Казанчук, Д. Клапоущака, Д. Лазаренка, І. Личенко, Л. Остапенко, Х. Марич, М. Сірант та інших авторів. У цих дослідженнях екологічна безпека аналізується як об'єкт адміністративно-правового регулювання, складова національної безпеки, напрям державної екологічної політики, сфера державного нагляду, контролю, адміністративної відповідальності та діяльності уповноважених суб'єктів публічної адміністрації. Окреме значення мають праці, присвячені правовим засобам охорони довкілля, екологічному контролю, оцінці впливу на довкілля, стратегічній екологічній оцінці, дозвільним процедурам, адміністративній відповідальності за екологічні правопорушення та відновленню порушеного стану природного середовища. У цьому напрямі науковий інтерес становлять дослідження О. Андрійко, А. Гетьмана, М. Краснової, Н. Малишевої, Ю. Шемшученка, В. Андрейцева, О. Вінник, Є. Позняк, а також сучасні праці, у яких екологічна безпека розглядається крізь призму ризик-орієнтованого контролю, цифрового моніторингу та відновлення територій.

Водночас безпосередньо питання поняття та класифікації адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки залишається недостатньо систематизованим. Наявні дослідження здебільшого розкривають окремі інструменти правового впливу, зокрема контроль, нагляд, дозвіл, примус, відповідальність або моніторинг, однак не завжди формують цілісне уявлення про їх місце в єдиній системі забезпечення екологічної безпеки. Саме тому потребує окремого наукового аналізу питання про сутність адміністративно-правових засобів, їх ознаки, критерії класифікації та значення для практичного публічного адміністрування у сфері екологічної безпеки.

Мета і завдання дослідження є визначення поняття адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки, з'ясування їх основних ознак та обґрунтування науково доцільної класифікації таких засобів з урахуванням їх функціонального призначення, характеру впливу, юридичних наслідків і ролі в системі публічного адміністрування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки доцільно починати з розмежування кількох суміжних категорій: «правовий засіб», «адміністративно-правовий засіб», «метод», «форма» та «інструмент публічного адміністрування». Їх не можна ототожнювати, оскільки кожна з цих категорій розкриває окремий аспект правового впливу. Правовий засіб відповідає на питання, за допомогою чого досягається юридично значущий результат. Метод показує спосіб впливу на поведінку учасників правовідносин. Форма відображає зовнішнє вираження управлінської дії. Інструмент публічного адміністрування характеризує практичний механізм реалізації повноважень суб'єкта публічної адміністрації.

У науковій літературі правові засоби розглядаються як універсальна категорія, що дає можливість сприймати право не лише як систему заборон, приписів і дозволів, а як систему дієвих правових інструментів досягнення певної мети та задоволення публічного або приватного інтересу [1, с. 75–80]. Такий підхід має важливе значення для сфери екологічної безпеки, оскільки її забезпечення потребує не загального проголошення екологічних цілей, а добору конкретних правових засобів, здатних впливати на поведінку суб'єктів господарювання, органів публічної адміністрації та інших учасників екологічно значущих відносин.

У підручнику «Адміністративне право України. Повний курс» інструменти публічного адміністрування розкриваються як зовнішній вираз однорідних за характером і правовою природою адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, що реалізуються в межах компетенції з метою досягнення бажаного публічного результату [2, с. 202–206]. Це положення дозволяє зробити висновок, що адміністративно-правовий засіб не існує поза діяльністю суб'єкта публічної адміністрації. Він завжди пов'язаний із компетенцією, процедурою, юридичним наслідком і публічною метою.

М. Сірант, досліджуючи інструментальну основу механізму адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки, зазначає, що цей механізм охоплює методи,

форми, контрольно-наглядові інструменти, екологічний моніторинг, нормативи, ліміти, правила, інструкції, регламенти, а також заходи превенції та профілактики правопорушень в екологічній сфері [3, с. 158–165]. Цей підхід є важливим, оскільки показує багатокомпонентність адміністративно-правового впливу у сфері екологічної безпеки. Водночас він потребує подальшого уточнення саме з позиції класифікації засобів, оскільки різні за юридичною природою інструменти не можуть застосовуватися однаково.

Л. Ємець, аналізуючи адміністративно-правові форми управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави, звертає увагу на видання нормативних та індивідуальних актів управління, укладення адміністративних договорів, а також вчинення інших юридично значущих дій дозвільного та ліцензійного характеру [4, с. 62–67]. Це дозволяє відмежувати адміністративно-правові засоби від суто організаційних дій. Якщо організаційна дія може забезпечувати внутрішню упорядкованість роботи органу, то адміністративно-правовий засіб спрямований на виникнення, зміну, припинення або забезпечення реалізації прав і обов'язків у сфері екологічної безпеки.

На нашу думку, **адміністративно-правові засоби забезпечення екологічної безпеки можна визначити** як установлені нормами адміністративного права способи, процедури, приписи, дозволи, заборони, контрольні, превентивні, примусові, інформаційні та відновлювальні інструменти діяльності суб'єктів публічної адміністрації, спрямовані на попередження екологічних загроз, регулювання екологічно значущої поведінки, припинення небезпечної діяльності, мінімізацію шкоди довкіллю та забезпечення безпечних умов життя і здоров'я людини.

Запропоноване визначення дозволяє виокремити **основні ознаки адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки**. По-перше, вони мають публічно-правовий характер, оскільки застосовуються у сфері реалізації публічного інтересу. По-друге, вони здійснюються уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації в межах компетенції. По-третє, їх зміст визначається нормами адміністративного та екологічного законодавства. По-четверте, вони спрямовані не лише на реагування на порушення, а й на попередження екологічної шкоди. По-п'яте, вони мають юридичні наслідки для адресатів управлінського впливу. По-шосте, їх ефективність залежить від відповідності обраного засобу характеру конкретної екологічної загрози.

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» закріплює правові, економічні та соціальні основи організації охорони довкілля і визначає екологічну безпеку через стан навколишнього природного середовища, за якого забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [5]. Це положення має значення для класифікації адміністративно-правових засобів, оскільки орієнтує їх не лише на охорону природних об'єктів, а й на запобігання небезпеці для людини, суспільства і територій.

Класифікація адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки повинна мати не формальний, а функціональний характер. Вона має показувати, який засіб, на якій стадії, яким суб'єктом і з якими юридичними наслідками може бути застосований. Без такої класифікації адміністративно-правові засоби сприймаються як невпорядкований перелік дозволів, приписів, перевірок, процедур, санкцій і програмних документів. Це ускладнює їх практичне застосування та не дозволяє оцінити їхню реальну роль у забезпеченні екологічної безпеки.

За функціональним призначенням адміністративно-правові засоби забезпечення екологічної безпеки доцільно поділяти на регулятивні, превентивні, дозвільні, контрольно-наглядові, примусові, відновлювальні та інформаційні.

Регулятивні засоби встановлюють загальні правила поведінки у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки. До них належать нормативно-правові акти, екологічні нормативи, правила, ліміти, стандарти, вимоги до використання природних ресурсів, поводження з відходами, здійснення господарської діяльності та охорони окремих природних об'єктів. Їх значення полягає в тому, що вони формують первинну правову модель належної поведінки.

Превентивні засоби спрямовані на недопущення виникнення екологічної шкоди. До них належать оцінка впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, екологічний моніторинг,

попереднє інформування, громадське обговорення, прогнозування ризиків та встановлення умов провадження екологічно значущої діяльності. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» передбачає обов'язковість такої оцінки до прийняття рішення про провадження планованої діяльності, що підкреслює її превентивне призначення [6]. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» спрямований на інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування [7]. Отже, ці засоби діють до того, як екологічна шкода фактично виникла.

Дозвільні засоби забезпечують адміністративне санкціонування діяльності, яка може мати вплив на довкілля. Їх сутність полягає у тому, що певна діяльність допускається лише за наявності відповідного дозволу, висновку, погодження або іншого індивідуального адміністративного акта. У сфері екологічної безпеки дозвільні засоби не мають сприйматися як формальне надання права на діяльність. Їх призначення полягає у встановленні умов, меж і вимог, за яких така діяльність не повинна створювати неприпустимих екологічних ризиків.

Контрольно-наглядові засоби забезпечують перевірку дотримання встановлених вимог. До них належать планові та позапланові заходи державного нагляду, перевірки, складання актів, надання приписів, контроль виконання рішень, моніторинг впливу на довкілля. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає правові та організаційні засади здійснення державного нагляду у сфері господарської діяльності [8]. Для екологічної безпеки такі засоби мають особливе значення, оскільки саме через контроль виявляється розрив між формально встановленими вимогами і фактичним станом їх виконання.

Примусові засоби застосовуються тоді, коли добровільне виконання вимог не забезпечує належного рівня екологічної безпеки або коли існує потреба у припиненні небезпечної поведінки. До них можна віднести приписи про усунення порушень, зупинення певних видів діяльності, анулювання дозволів, адміністративні стягнення, інші заходи адміністративного впливу. Їх призначення полягає не лише в покаранні, а й у припиненні або недопущенні продовження екологічно небезпечної діяльності.

Відновлювальні засоби спрямовані на усунення наслідків порушення екологічної безпеки. До них належать обов'язок відновити порушений стан довкілля, ліквідувати наслідки забруднення, здійснити рекультивацию, прибрати небезпечні відходи, виконати природоохоронні заходи або відшкодувати завдану шкоду. Їх специфіка полягає у тому, що вони не обмежуються констатацією порушення, а спрямовані на повернення екологічно значущих відносин до належного стану.

Інформаційні засоби забезпечують відкритість екологічно значущих даних, доступ до інформації, функціонування реєстрів, повідомлення громадськості, електронну взаємодію та документування управлінських рішень. У сучасних умовах вони набувають самостійного значення, оскільки без достовірної інформації неможливо обрати належний адміністративно-правовий засіб. Інформаційний засіб не є допоміжним, оскільки він забезпечує основу для оцінки ризику, ухвалення рішення, контролю та подальшого відновлення.

За характером правового впливу адміністративно-правові засоби можна поділяти на зобов'язувальні, заборонні, дозвільні, обмежувальні, стимулюючі та санкційні. Зобов'язувальні засоби покладають на суб'єктів обов'язок діяти певним чином, наприклад здійснювати моніторинг, подавати інформацію, виконувати природоохоронні заходи. Заборонні засоби не допускають певної поведінки, якщо вона створює екологічну небезпеку. Дозвільні засоби допускають діяльність лише після перевірки її відповідності встановленим вимогам. Обмежувальні засоби звужують межі дозволеної діяльності через ліміти, умови або спеціальні режими. Стимулюючі засоби заохочують екологічно відповідальну поведінку. Санкційні засоби застосовуються у випадку порушення встановлених правил.

За стадією реагування на екологічну загрозу адміністративно-правові засоби доцільно поділяти на попередні, поточні та наступні. Попередні засоби застосовуються до початку діяльності або до виникнення негативних наслідків. До них належать стратегічна екологічна оцінка, оцінка впливу на довкілля, дозвільні процедури, встановлення нормативів і умов діяльності.

Поточні засоби застосовуються під час здійснення діяльності та включають контроль, моніторинг, звітність, перевірки, виконання приписів. Наступні засоби застосовуються після виявлення порушення або шкоди і охоплюють примус, відповідальність, відшкодування, відновлення та контроль за усуненням наслідків.

За юридичними наслідками адміністративно-правові засоби можна поділяти на правовстановлюючі, правореалізаційні, правозабезпечувальні, правоприпиняючі та правовідновлювальні. Правовстановлюючі засоби створюють загальні правила поведінки. Правореалізаційні забезпечують практичне здійснення прав і обов'язків. Правозабезпечувальні гарантують виконання екологічних вимог через контроль, моніторинг і процедури. Правоприпиняючі спрямовані на зупинення порушення або небезпечної діяльності. Правовідновлювальні орієнтовані на усунення наслідків екологічної шкоди.

За формою зовнішнього вираження адміністративно-правові засоби можна поділяти на нормативні акти, індивідуальні адміністративні акти, адміністративні процедури, адміністративні договори, юридично значущі дії та фактичні дії суб'єктів публічної адміністрації. Закон України «Про адміністративну процедуру» визначає адміністративний акт як рішення або юридично значущу дію індивідуального характеру, прийняту адміністративним органом для вирішення конкретної справи. У сфері екологічної безпеки саме індивідуальні акти часто є формою застосування конкретного адміністративно-правового засобу, зокрема дозволу, припису, погодження, висновку або рішення про застосування заходів впливу.

За суб'єктом застосування адміністративно-правові засоби можна класифікувати на ті, що застосовуються центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, органами державного нагляду, спеціально уповноваженими органами у сфері охорони довкілля, а також іншими суб'єктами публічної адміністрації. Такий критерій має практичне значення, оскільки один і той самий засіб може мати різний зміст залежно від суб'єкта, який його застосовує. Наприклад, нормативне регулювання, контроль, дозвіл і відновлювальний припис мають різні процедурні й правові наслідки залежно від компетенції відповідного органу.

Окремо слід звернути увагу на проблемні питання класифікації адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки.

По-перше, проблемним є відсутність єдиного підходу до співвідношення понять «засіб», «форма», «метод» та «інструмент». У наукових працях ці категорії іноді використовуються як близькі за змістом, однак для правозастосування таке змішування є небажаним. На нашу думку, доцільно виходити з того, що *засіб є ширшою функціональною категорією, метод показує спосіб впливу, форма відображає зовнішнє вираження дії, а інструмент публічного адміністрування характеризує практичний механізм реалізації повноваження*.

По-друге, проблемним є фрагментарність нормативного закріплення таких засобів. Засоби забезпечення екологічної безпеки містяться у різних законах і підзаконних актах, що ускладнює їх системне застосування. Для подолання цієї проблеми *доцільно формувати функціональну матрицю адміністративно-правових засобів, у якій кожний засіб був би пов'язаний із конкретною стадією екологічного ризику, відповідальним суб'єктом, процедурою застосування та очікуваним юридичним результатом*.

По-третє, недостатньо послідовним є розмежування превентивних і примусових засобів. У сфері екологічної безпеки перевага має надаватися тим засобам, які не допускають виникнення шкоди. Примус є необхідним, але він не повинен замінювати профілактику, оцінювання ризиків, моніторинг і своєчасне інформування. Саме тому *адміністративно-правовий механізм має бути побудований за логікою пріоритетності попередження, а не лише реагування*.

По-четверте, проблемним залишається вибір належного засобу залежно від характеру екологічної загрози. Одна ситуація потребує інформаційного реагування, інша потребує дозвільного обмеження, третя потребує негайного припинення діяльності. Для подолання цієї проблеми *необхідно нормативно та методично закріплювати ризик-орієнтований підхід, за якого інтенсивність адміністративно-правового засобу відповідає рівню небезпеки*.

По-п'яте, потребує розвитку система інформаційних і цифрових засобів. Екологічна безпека залежить від доступності даних про стан довкілля, джерела небезпеки, результати оцінок, дозволи, перевірки та виконання приписів. Якщо такі дані перебувають у різних реєстрах і не пов'язані між собою, адміністративно-правові засоби втрачають частину своєї ефективності. *Доцільним є подальше об'єднання екологічно значущої інформації в електронні системи, доступні для уповноважених органів, суб'єктів господарювання та громадськості в межах, визначених законом.*

По-шосте, недостатньо розвиненим є відновлювальний блок адміністративно-правових засобів. У багатьох випадках акцент робиться на виявленні порушення та застосуванні санкції, тоді як екологічна безпека потребує реального усунення наслідків. *Тому поряд із контролем і відповідальністю необхідно посилювати значення приписів про відновлення, обов'язкового виконання природоохоронних заходів, контролю за фактичним усуненням шкоди та персоніфікації відповідальності за невиконання відновлювальних рішень.*

Висновки. Адміністративно-правові засоби забезпечення екологічної безпеки є самостійною правовою категорією, через яку розкривається практична здатність адміністративного права впливати на екологічно значущі суспільні відносини. Їх зміст не зводиться до окремих дозволів, перевірок, приписів або санкцій. Йдеться про систему нормативно визначених способів публічно-владного впливу, спрямованих на попередження, виявлення, припинення та усунення екологічних загроз.

Ефективність адміністративно-правових засобів забезпечення екологічної безпеки залежить не від їх кількості, а від системності, узгодженості та відповідності конкретній управлінській ситуації. Подальше удосконалення цієї сфери має бути спрямоване на усунення термінологічної невизначеності, посилення превентивного характеру правового впливу, розвиток цифрових інструментів, чітке розмежування компетенції суб'єктів публічної адміністрації та зміцнення відновлювального блоку адміністративно-правового механізму.

Використана література:

1. Мазурик Р. В. Адміністративно-правові засоби як універсальні інструменти регулювання публічно-правових відносин у сфері організації прокурорської діяльності. Держава та регіони. Серія: Право. 2020. № 4(79). Т. 2. С. 75–82. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.4-2.14>
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2bac_pravo/Halunko.P.Administrativno-pravo-Ukrayiny.-2021.pdf
3. Сірант М. Механізми адміністративно-правового регулювання забезпечення екологічної безпеки: інструментальна основа. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. № 3(27). С. 158–165. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2020.27.158>
4. Ємець Л. Адміністративно-правові форми управління у сфері забезпечення екологічної безпеки держави. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 7. С. 62–67. URL: <https://pgr-journal.kiev.ua/archive/2017/7/13.pdf>
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
6. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 29. Ст. 315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
7. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20 березня 2018 року № 2354-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 16. Ст. 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05 квітня 2007 року № 877-V. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>

References:

1. Mazuryk R.V. (2020). Administrativno-pravovi zasoby yak universalni instrumenty rehuliuвання publichno-pravovykh vidnosyn u sferi orhanizatsii prokurorskoï diialnosti [Administrative and legal

- means as universal instruments for regulating public-law relations in the field of prosecutorial activity organization]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Pravo*, 4(79), Vol. 2, 75–82. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.4-2.14> [in Ukrainian].
2. Halunko V., Dikhtievskiy P., Kuzmenko O. et al. (2021). *Administrativne pravo Ukrainy. Povnyi kurs* [Administrative Law of Ukraine. Full Course]. Kherson: OLDI-PLIUS, 656 p. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2bac_pravo/Halunko.P.Administrativne-pravo-Ukrayiny.-2021.pdf [in Ukrainian].
 3. Sirant M. (2020). *Mekhanizmy administrativno-pravovoho rehuliuвання zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky: instrumentalna osnova* [Mechanisms of administrative and legal regulation of environmental security: instrumental basis]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. Serii: *Yurydychni nauky*, 3(27), 158–165. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2020.27.158> [in Ukrainian].
 4. Yemets L. (2017). *Administrativno-pravovi formy upravlinnia u sferi zabezpechennia ekolohichnoi bezpeky derzhavy* [Administrative and legal forms of management in the field of ensuring environmental safety of the state]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 7, 62–67. URL: <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/7/13.pdf> [in Ukrainian].
 5. Verkhovna Rada Ukrainy (1991). *Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha: Zakon Ukrainy* [On Environmental Protection: Law of Ukraine]. Kyiv. no. 41. art. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> [in Ukrainian].
 6. Verkhovna Rada Ukrainy (2017). *Pro otsinku vplyvu na dovkillia: Zakon Ukrainy* [On Environmental Impact Assessment: Law of Ukraine]. Kyiv. no. 29. art. 315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> [in Ukrainian].
 7. Verkhovna Rada Ukrainy (2018). *Pro stratehichnu ekolohichnu otsinku: Zakon Ukrainy* [On Strategic Environmental Assessment: Law of Ukraine]. Kyiv. no. 16. art. 138. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19> [in Ukrainian].
 8. Verkhovna Rada Ukrainy (2007). *Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy* [On the Basic Principles of State Supervision (Control) in the Field of Economic Activity: Law of Ukraine]. Kyiv. no. 29. art. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16> [in Ukrainian].

Shcherbatiuk O. O. Concept and classification of administrative and legal means of ensuring environmental security

The article examines the concept and classification of administrative and legal means of ensuring environmental security. It is substantiated that environmental security cannot be ensured only by declaring strategic goals or establishing general obligations of the state in the field of environmental protection. The actual achievement of a safe environmental condition requires a system of specific administrative and legal means through which public administration entities prevent environmental risks, regulate the activities of business entities, exercise supervision, apply coercive measures and ensure the restoration of the disturbed environmental condition.

It is proposed to understand administrative and legal means of ensuring environmental security as methods, techniques, procedures and instruments of authoritative and organizational influence established by administrative law and applied by public administration entities in order to prevent environmental threats, stop dangerous activities, minimize environmental damage, protect human life and health, and ensure the proper functioning of environmentally significant social relations.

It is determined that such means have a public-law, preventive, authoritative-organizational, procedural, supervisory and restorative nature. The expediency of their classification is substantiated according to functional purpose, nature of influence, subject of application, stage of response to an environmental threat, legal consequences and degree of binding force. It is emphasized that the classification of administrative and legal means has not only theoretical but also practical significance, since it allows organizing the activities of public administration, avoiding duplication of powers, determining the optimal means of response and increasing the effectiveness of ensuring environmental security.

Key words: *administrative and legal means, environmental security, public administration, classification, state supervision, administrative coercion, prevention, environmental risks.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.09.2026